

Praskovija si ni mogla privoščiti voza in potovati s pošto. Zato se ni branila ukrcati se na prevozni čoln, s kakršnim vozijo v Rusiji železo in sol po Kami in Čusovi navzdol k materni reki Volgi. Jekaterinburški trgovec ji je pomagal preko vseh težkoč takega potovanja, ki jih sama ne bi premagala brez nevarnosti. Toda nesreča je hotela, da je trgovec obolel in ostal v vasi na obrežju Kame.

Praskovija je bila zopet prepuščena sama sebi brez vsake opore. Vendar se je kljub temu peljala na čolnu do izliva Kame v Volgo. Od tu naprej po Volgi navzgor so vlekli čolne konji, ne tako, kakor v ruskih junaških pesmi, da bi ga vlekel en sam človek.

Praskovijo je še na Kami doletela nesreča, ki jo je spravila v veliko zagato. Razsajala je nevihta, kar v teh krajih ni nič nenavadnega. Čolnarji so hoteli odriniti od brega in so zato sunili z dolgim veslom proti koncu čolna, kjer je sedelo več oseb. Tri so zaradi sunka morale pasti v reko, med njimi je morala preizkusiti to nesrečo tudi Praskovija. Sicer so jo nemudoma potegnili iz mrzle vode in se ji ni zgodilo prav nič hudega. Toda, ker jo je bilo sram, da bi se preoblekla vpričo ljudi, je sušila obleko kar na sebi. Kajpada se je zavoljo tega hudo prehladila, kar je njeno šibko zdravje še bolj spodjedlo.

(Dalje.)

Venceslav Winkler:

Romanje zlatega Jezuščka.

(Dalje.)

Drugo dejanje.

(Trata sredi gozda. Solnčen dan. Dečki sedijo v travi. Mihec igra na orglice. Ko konča, se napol vzdigne.)

Mihec: Lepo je, kaj ne?

Peter: Lepo. Bolj kot v Tesni ulici.

Lojze: Tam je človeka davilo in tiščalo.

Tone: Saj nas bo še davilo, če nas gospod Trenk dohiti.

France: Ne bo nas.

Tone: Bog ve. Za seboj smo ga videli.

Lojze: Hitro smo šli. In tudi zgrešil nas bo.

France: Kakor hoče. Saj se mu lahko še enkrat umaknemo.

Stanko: Nikar, ko je tukaj tako lepo.

Tone: In če prideta Boris in Drago?

Stanko: K nam naj sedeta. Vsi skupaj se bomo veselili.

Tone: Zapojmo našo pesem!

Vsi: Zapojmo, zapojmo! (Pojo).

Zeleno, zeleno drevo
bo vzraslo pod rdeče nebo.
Udari, udari, moj brat,
odgrnil boš srečno pomlad!

(Mihec spremlja z orglicami. Ko končajo, skočijo vsi pokonci in zavrisnjajo.)

Jezušček (z desne): Kako se imate, bratci?

Peter: Strašno lepo je, samo tebe ni.

Lojze: Kod se skrivaš.
France: Med nas sedi in nam kaj povej!
Jezušček: Daleč sem. Domov sem šel pogledat.
Tone: Domov? kje si pa doma? (Sedejo okrog njega.)
Jezušček: Daleč in blizu. Moj oče je dober. Povedal sem mu že o vas in je zelo vesel.
France: Vesel je? Saj nas ne pozna.
Jezušček: O pozna. On pozna vse. Za vse ve.
Peter: Potem je pa jako učen.
Tone: Ali je daleč do tvojega doma?
Jezušček: Ni daleč. Saj sem bil pravkar tam.
Mihec (se čudi): Tako blizu je?
Jezušček: Kaj bi šli radi na moj dom?
Tone in Peter: Radi, radi.
Jezušček: Takoj zdaj?
Tone: Ne, najprej moramo ostati nekaj časa tukaj, potem bomo šli naprej. Tako smo rekli.
Jezušček: Dobro, kadar se boste naveličali tega kraja, boste šli na moj dom.
Peter: Kadar se bomo naveličali. Ali pa, če pride gospod Trenk za nami.
Tone: Le naj pride!
Jezušček: Pustite gospoda Trenka!
Peter: Hudoben je.
Jezušček: Bogat je, zato je tak. Denar človeka pokvari.
France: Mene ne bo, ko ga nič nimam.
Jezušček: Pustite ga! Lepo ga pozdravite, ko pride in pustite, naj sede med vas. Samo ljubezen ljudi spreminja. Denar jih pogublja.
Stanko: Saj ga bomo povabili. Toda, če ne bo hotel?
Jezušček: Poskusite še enkrat, dvakrat. Voda skalo predolbe.
Tone: Poskusili bomo.
Jezušček (vstane): Dobro se imejte. Delo imam še pri očetu. Čez nekaj časa se vrnem.
Peter (vstaja): Potem nam pokažeš svoj dom.
Jezušček: Pokažem, vse vam pokažem.
Vsi (vstajajo): Pa kmalu spet pridi!
Jezušček: Pridem. Zdi se mi, da sem močan. Ne, vem, da sem močan. Vse vas bom prijel za roko in odpeljal. Nikar se me ne bojte. Ne veste, kako je na mojem domu prijetno. Vse drugače kot v Tesni ulici in stokrat lepše kot tukajle. In koliko je že vaših bratov in sestra tam.
Peter (ne razume): Naših bratov in sestra?
Jezušček: Tega zdaj še ne razumete. Pride čas, ko se vam bo tudi to odprlo.
Tone: Kako je to vse čudno.
Jezušček: Saj sem rekel, da je zdaj vse še zakrito. Kmalu bomo vse odgnili. Mogoče že danes, mogoče šele jutri. Samo verujte!
Lojze: Saj verujemo!
Jezušček: Verujte in čakajte. Kmalu se spet vrnem. (Odide.)
Tone: Kako je to vse čudno?
Lojze: Kdo je ta naš bratec?
Peter: Tak kot eden izmed nas ni. Preveč ve. Ves svet pozna. In očeta ima tu nekje blizu in dom.
France: Rad nas pa ima. Iz Tesne ulice nas je izpeljal.

Stanko: Rešil nas je pred gospodom Trenkom.
Lojze: Le to mi povejte, kdo je?
Peter: Jaz ne vem. Mogoče kak čarovnik.
Lojze: Čarovniki niso taki. Čarovniki so hudobni.
Mihec: In polno bratov in sester je že tam, tako je povedal. Odkod so prišli, kako so prišli tja?
Peter: Če so bratje in sestre, so gotovo iz Tesne ulice. Kdo je že slišal, da bi kdaj odšli.
Lojze: Lahko, da so odšli.
Tone: Kako sem radoveden.
Peter: Potrpi, da se vrne. Prosili ga bomo, uaj nas pelje na dom. In če je kaj naših bratov in sester tam, bomo ostali še mi za zmeraj pri njih.
Lojze: Dobro, prosili ga bomo.
Stanko: Da bi se kmalu vrnil.
France: Počakaj, saj je komaj odšel.
Peter: Sedimo! (Sedajo.)
Tone: In če pride gospod Trenk poprej?
Stanko: Z nami pojde.
Peter: Ne sme. Zaradi njega smo zbežali iz Tesne ulice. Ne sme z nami.
Stanko: In če bo vendarle šel?
Lojze: Saj nam je bratec rekel, naj lepo delamo z njim. Mogoče bo postal drugačen. Z ljubeznijo se vse naredi, je rekel.
Peter: Res je, ampak za gospoda Trenka ne verjamem.
Mihec: Molčite o gospodu Trenku! Rajši kaj drugega govorimo. Na primer, kako je tukaj lepo in dobro in kako bo šele tam, kamor nas bo bratec peljal. Pa zapojmo kaj! (Zaigra na orglice.)
Vsi (pojo):
Zeleno, zeleno drevo
bo vzraslo pod rdeče nebo.
Udari, udari, moj bratec,
odgrni! boš srečno pomlad!

Stanko: Da bi le bratec skoraj prišel. (V ozadju šum.)
Peter: Tu ga imaš! (Iz ozadja gospod Trenk, Drago in Boris.)
Drago: Papa, papa, poglej jih!
Gospod Trenk: Oha, tukaj smo, pobalini!
Vsi (skočijo pokonci): Joj, gospod Trenk!
Gospod Trenk: Se me niste nádejali, kaj?
Boris: Zdaj vas pa bomo, zdaj!
Peter (pomenca roke): Mislim, da nas ne boste.
Drago: Ali se bojiš? (Stopi prav k njemu.)
Peter (ga prezirljivo pogleda in mu obrne hrbet.) Beži no, beži!
Stanko (se porine v ospredje): Počakajte no, k nam sedite, tukaj je lepo, prijatelji bomo in pogovorili se bomo kaj.
Boris: Kaj se ti meša?
Stanko: Zakaj?
Boris: Ko praviš, naj k vam sedemo, da bomo prijatelji.
Lojze: Zakaj bi ne bili. Vsi smo ljudjè.
Gospod Trenk: Boris, proč! Zakaj rineš med berače. Proč od njih. Račun imamo. Ta dva ste topli.
Peter: Nismo jih, to je laž!
Gospod Trenk: Če jaz rečem, je resnica. Kdo ju je tepel?
Peter: Nobeden!

Lojze: Pustite, gospod, kar je bilo. Prijatelji bodimo!

Gospod Trenk: Ne čenčaj neumnosti. Vidiš, da ogenj in voda ne gresta skupaj. Še enkrat vprašam: Kdo ju je tepel.

Vsi (kričijo): To je laž! Nobeden! Lažeta!

Drago: Ste! Ste! Vsi ste naju topli!

Gospod Trenk: Ali ste, ali niste?

Vsi: Nismo!

Boris: Zaprti boste, zaprti!

Peter (tovarišem): Kdo se bo dal zapreti?

Tone (hitro): Jaz že ne!

Vsi: Jaz tudi ne! Jaz tudi ne!

Gospod Trenk (se drži za trebuh in se smeje): Otroci neumni! Kaj vam pride na misel! Ne bodo se dali zapreti. Čakaj no! Takoj stopimo pogledat, če že gredo stražniki. (Odide z Dragom in Borisom v ozadje.)

Dečki gledajo nekaj časa za njimi.

Peter (skoči na sredo in zavihti palico): Jaz se ne dam!

Tone (zraven njega): Jaz tudi ne!

Peter: Kdo je še z nama?

France: Jaz!

Mihec: Jaz!

Vsi: Vsi smo! Ne damo se! (Hrup in gneča.)

Peter (se oddahne): Stojte! Bežati moramo.

Drejček: Kam?

Tone: Saj res, kam?

Stanko: Da bi vsaj bratec prišel!

Tone: Saj bo prišel. Pokazal nam bo.

Peter (počasi): Bratec bo hud. Premalo smo lepo govorili.

Stanko: Saj gospod Trenk ni maral.

Mirko: Drago in Boris sta ga hujskala.

Peter: Bežati moramo.

Stanko: Bratec nas bo peljal na svoj dom. Tam nas gospod Trenk ne bo našel.

Jezušček (iz ozadja): Kaj se pripravate, bratci moji!

Peter: Joj, bratec!

Tone: Pomagaj nam! Gospod Trenk je bil tukaj!

Lojze: Po stražnike je poslal. Zaprli nas bodo.

Jezušček: Zakaj vas bodo zaprli?

Peter: Pravi, da smo topli. Boris in Drago sta se zlagala.

Jezušček: In kaj boste zdaj?

France: Bežati moramo. Drugače bomo res topli.

Jezušček: Kam boste bežali, bratci?

Peter: S teboj pojdemo. Rekel si nam, da nas boš peljal na svoj dom.

Vsi: Pelji nas, pelji nas!

Jezušček: Z mojega doma ni vrnitve. Kdor pride tja, ostane večno tam. Tako lepo je.

Peter: Saj se nočemo več vrniti. Nočemo več v Tesno ulico. Vodi nas, bratec!

Jezušček (stoji sredi odra in premišljuje. Nato razprostre roke): Pojdimo! Zelo blizu smo že. Tesna ulica je za vas umrla. Nikogar več se ne bojte. Odslej naprej ste pod varstvom mojega Očeta. Zapijte veselo pesem. Danes je nedelja, velik praznik. Veselo pesem za veselo pot!

Vsi (pojo):

Zeleno, zeleno drevo
bo vzraslo pod rdeče nebo.
Udari, udari, moj brat,
odgrnil boš srečno pomlad!

(Jezušček posluša nekaj časa. Roke ima sklenjene na prsih. Nato se obrne in počasi odide. Dečki za njim, veselo vriskajoč.)

(Zastor počasi pada.)

(Dalje.)

Jože Gregorič:

Simon Gregorčič.

Ob petindvajsetletnici pesnikove smrti.

Leta 1844. sta se rodila Slovencem dva velika moža: najbolj ljudski pisatelj Josip Jurčič in najbolj ljudski pesnik Simon Gregorčič. In usoda je nanesla, da letos praznujemo petdesetletnico, kar je umrl Jurčič (3. maja 1881), in petindvajsetletnico, kar je umrl Gregorčič (24. novembra 1906).

Simon Gregorčič, ki hočemo tukaj o njem spregovoriti nekaj besed, se je rodil 15. oktobra 1844 v Vrsnem pod Krnom na Goriškem. Vas je bila med vojsko vsa razdejana, le spominska plošča Gregorčičeva se je ohranila, ki pa se je razbila, ko so jo prevažali. Bil je sin kmečkih staršev, česar se je vedno s ponosom spominjal v prelepi pesmi »Kmečki hiši«. V mladosti je pasel očetove ovce in prepeval po zelenih planinah ter se oziral na bistro Sočo. Tudi teh presrečnih mladih let ni mogel nikoli pozabiti in jim je postavil najlepši spomenik s pesmijo »Veselo pastir«, ki se začne takole:

»Zakrivljeno palico v roki,
za trakom pa šopek cvetlic
ko kralj po planini visoki
pohajam za tropom ovčic...«

Toda to brezskrbno veselje je le prekmalu minilo. Ker je bil nadarjen in zelo marljiv, so ga dali v goriško gimnazijo, kjer je tudi izvrstno napredoval. Že v gimnazijskih letih pa se mu je oglasila njegova pesniška žilica. Začel je pesnikovati, se pridno učil slovanskih jezikov in zvesto prebiral našega največjega pesnika Franceta Prešerna ter v tem času zložil že nekatere svoje najlepše pesmi, kakršna je n. pr. »Mojo srčno kri škropite...«

Po maturi, ki jo je napravil l. 1864 z odličnim uspehom, se je odločil za semenišče, ker se je hotel popolnoma posvetiti svojemu narodu in zanj žrtvovati vse svoje sile. Kaplanoval je po raznih krajih na Goriškem, kjer se je povsod vrgel na delo med ljudstvom, ki ga je silno vzljubilo.

Gregorčiča je nadlegovala vedno bolj srčna napaka. Moral je pustiti dušno pastirstvo in stopiti v pokoj, kjer pa je še zmerom zlagal pesmi in pomagal, kjer je mogel. Zadnja leta so ga morile še skrbi za vsakdanji kruh. V jeseni 16. novembra 1906 ga je med sv. mašo zadel mrtvoud.